

VÝCHOVNÉ RUČNÉ PRÁCE KONCOM I. REPUBLIKY NA STREDNÝCH ŠKOLÁCH

Milan GNOTH

1. Úvod

Ručné práce boli učebným predmetom, ktorý sa vyučoval za prvej Československej republiky v ľudových školách a v meštianskych školách, ako i na učiteľských ústavoch ako povinný predmet. Ako nepovinný predmet sa vyučoval pod názvom ručné práce výchovné na stredných školách.

Náš príspevok sa orientuje na roky 1932 až po rozbitie prvej Československej republiky, kedy sa ručné práce výchovné vyučovali na stredných školách podľa učebných plánov schválených vyhláškou Ministerstva školstva a národnej osvety zo dňa 4. mája 1932, č. 55.455 -II. Osnovy k vydaniu upravil R. Neuhofer (Praha, 1934), resp. boli publikované ako "Návrh učebných osnov pro středni školy" (Praha, Státní nakladatelství 1933).

2. Štruktúra stredných škôl

Sieť stredných škôl tvoril:

- nižší stupeň pre triedy I až IV
 - a) v zemi Českej a Moravskosliezkej,
 - b) v zemi Slovenskej,
 - c) v zemi Podkarpadskej;
- vyšší stupeň pre triedy V až VIII
 - a) v zemi Českej a Moravskosliezkej
 - gymnázium
 - reálne gymnázium,

- vyššie reálne gymnázium,
 - reformné reálne gymnázium,
 - reálka,
- b) v zemi Slovenskej
- gymnázium,
 - reálne gymnázium,
 - reformné reálne gymnázium,
 - reálka;
- c) v zemi Podkarpadskej
- reálne gymnázium.²

Obsahová orientácia jednotlivých typov stredných škôl:

Gymnázium - bolo zamerané na štúdium klasických jazykov, uvádzalo študentov do styku s grécko-rímskou kultúrou. Vyhovovalo potrebám tých študijných odborov na vysokých školách, ktoré predkladali znalosť starogréckeho jazyka.

Reálne gymnázium, reformné reálne gymnázium - boli zamerané na štúdium súvislostí domácej kultúry so západoeurópskou kultúrou. Reálne gymnázium pritom zdôrazňovalo historický moment, pričom reformné reálne gymnázium viac zdôrazňovalo súčasnosť a prírodovedeckú orientáciu obsahu.

Reálka - bola zameraná na matematicko-prírodovedný obsah a uvádzala študentov do poznania techniky, čím vyhovovala študentom, ktorí chceli študovať na technických vysokých školách.

3. Všeobecné výchovné ciele

Postavenie stredných škôl vyplývali z ich úlohy vychovávať pracovníkov, "ktorí prácou svojho ducha majú slúžiť spoločnosti a byť oporou štátu".³

Osobnosť žiaka strednej školy mala byť harmonicky rozvíjaná - po stránke rozumovej, citovej a vôľovej, ako i telesnej.

Rozumový rozvoj žiakov stredných škôl bol zabezpečovaný poskytovaním všeobecnovzdelávacích poznatkov. Výsledkom takéhoto vzdelávania mali byť všestranné vedomosti, usporiadané podľa systému hlavných myšlienok (všeobecne kultúrnych a národných), ako i vypestovanie duševných schopností samostatne pracovať. Získanie všestranných vedomostí a schopností samostatne pracovať mali umožniť účasť v kultúrnom živote a vypestovanie schopností začle-

niť sa do ktorejkoľvek oblasti spoločenského života (teoretickej i praktickej). Vyššia úroveň vzdelania sa mala dosiahnuť vedeckým chápaním javov a poznávaním vedeckých pracovných metód, čím bol žiak pripravovaný i na vysokoškolské štúdium.

Výchova citov a vôle bola založená na zdôrazňovaní citových prvkov v jednotlivých predmetoch a umeleckej výchovy. Umelecká výchova úzko súvisela s rozvojom zmyslov a pohybových schopností, ako i s výtvarným vyjadrovaním sa, s rozvojom technických zručností a s rozvíjaním pozorovacích schopností.

Všetky zložky výchovy mali vyústiť do výchovy mravného charakteru žiaka, založeného na rozumovom zdôvodnení mravných návykov a konania.

Výchova na stredných školách sa uskutočňovala v duchu národnej výchovy, ktorá bola hlavným prostriedkom výchovy k vedomiu, že človek má využívať svoje schopnosti a svoje vzdelanie na dobro celej ľudskej spoločnosti. Jedným z cieľov národnej výchovy bolo vypestovanie vrelých citov k vlastnému národu. Nepreceňovať vlastný národ a nepodceňovať iné národy. Súčasťou výchovných cieľov na stredných školách bola výchova v duchu občianskej výchovy. Táto výchova spočívala vo výchove žiakov k uvedomelému plneniu občianskych povinností voči vlastnému štátu, k úcte k zákonom a právu, ako i k demokratickému zmysľaniu a citeniu.

4. Obsah ručných prác výchovných

Všeobecným cieľom ručných prác výchovných bolo ovládnuť najbežnejšie remeselnícke nástroje a spracovanie najbežnejších výrobných materiálov - najmä papier, drevo, kov. Týmto si mal žiak strednej školy doplniť vzdelanie i v praktickom smere.

Obsah výučby bol členený na nižšom stupni (tr. I až IV) do 4 oddelení, na vyššom stupni (tr. V až VIII, resp. VII) - do 1 oddelenia.

Rozsah výučby bol 2 hodiny týždenne v každom ročníku.

Predmet patrilo medzi nepovinné predmety. Tieto varirovali podľa typu stredných škôl (bližšie pozri priložené učebné plány, uvedené v prílohe č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14).

4.1. Konkretizácia obsahu výučby

A

Oddelenie I

Získanie základných zručností v ovládaní jednoduchých nástrojov a spracovanie opracovaného materiálu.

Stroje a nástroje: hoblík, hoblica, zverák, pravítko, uholnica, kružidlo, nôž, nožnice, ihla, náprstok, kliešte, nebožiec, štetec, pilka, kladivko, pilník, rašpľa, kovadlinka.

Materiál: papier, drevo, kov (drôt, plech), farby, moridlá, lepidlá, brúsny papier.

Pracovné činnosti: Papier - strihanie, rezanie, ohýbanie, lepenie, šitie; Drevo - rezanie nožom a pilkou, vŕtanie, pribíjanie, rašpľovanie, brúsenie, morenie, leštenie. Kov - lámanie a strihanie drôtu kliešťami, ohýbanie, pilenie, roztepávanie, pribrusovanie drôtov a tyčínok, viazanie drôtov, strihanie, ohýbanie plieškov, pribíjanie a prebíjanie plieškov, tepanie tenkých plieškov.

Výrobky: jednoduché vhodné predmety z papiera, dreva a kovu, ktoré majú slúžiť pre potrebu žiakov alebo školy.

Pracovné výkony: meranie, prenášanie mier kružidlom, uholnicou, trojuholníkovým pravítkom a skladacím pravítkom.

Oddelenie II

Zvýšenie zručnosti v ovládaní jednoduchých i zložitejších nástrojov a hrubšieho (sčasti neopracovaného) materiálu.

Stroje a nástroje: pilka (aj truhlárska), hoblík uberák, hoblík hladič, ručný kolovrátok, nebožiec, špuliar (vinutý a plochý), rôzne vrtáky do kolovrátku na drevo a kov, dierkovač, dlabadlo, skrutkovač, ploché dláto, dláto so skosenými hranami, čapovacie dláto, drevená palička, nitovacie kladivko, nožnice na plech, zvierky.

Materiál: papier, drevo (neopracované laty, preglejky), kov (železné rôzne profily, silnejší drôt, mosadzný plech, nity, skrutky).

Pracovné činnosti: Papier - lepenie väčších plôch a pod. Drevo - rezanie rôznymi druhmi piliek, rezanie (kolmo na letokruhy

a súběžne s letokruhmi), hobľovanie rovných plôch, hrán, spájanie dreva zbíjaním, skrutkovaním, závrťovými spojmi, skolikovaním, dlabanie, vŕtanie, skrutkovanie. Kov - strihanie plechu, vyrovnávanie plechu drevenou paličkou, vyznačovanie miesta pre vŕtanie znamenáčikom, vŕtanie dierok do železných profilov a do plechu kolovrátkom, ohýbanie plechu a železných profilov tlakom, nitovanie.

Výrobky: zložitejšie predmety z papiera, z dreva a kovu, ktoré majú slúžiť žiakom a potrebám školy.

Oddelenie III

Ďalšie stupňovanie zručností v ovládaní zložitejších nástrojov a neopracovaného materiálu. Zvýšená presnosť a čistota práce. Stroje a nástroje: zariadenia na viazanie kníh, brúska, strojová vŕtačka, francúzska píla, uholník 45°, klát, stolársky hobľík, jednoduchý profilový hobľík, hobľík žliabkovač, rezbárske dláta, čapovacie dláto, špirálové vŕtačky na kov, liehový, resp. Bunsenov kahan, mechy, malá páčka.

Materiál: knihy, drevo, kov.

Pracovné činnosti: Papier - zošit s tvrdými doskami, jednoduchá väzba kníh, oprava väzby. Drevo - rezanie latiek podľa uholníka pod 45° uhlom, hobľovanie lišt z latiek profilovým hobľikom, hobľovanie rimsovníkom, hobľovanie žliabkovačom, spájanie dreva závrťovými spojmi a skolikovaním, hľbenie dier čapovacím dlátom, jednoduché rezbárske práce, dýhovanie malých plôch. Kov - rezanie plechu a profilovaného železa, modelovanie v plechu, letovanie na mätko a malou spájkovačkou, brúsenie.

Výrobky: výroba rôznych predmetov pre žiakov, resp. pre školu.

Oddelenie IV

Doplnenie zručností v ovládaní ďalších strojov a materiálov primeraných úrovni žiakov.

Stroje a zariadenia: náková, vyhňa, sústruh na drevo, klát, špeciálne hobľíky, rezbárske dláta, rezbárske struháky - rašple, pilničky, veľká klampiarska spájkovačka, sklársky mech, kováčske kladivá a kliešte, závitnice na rezanie skrutiek, vŕtáčky na rezanie matic.

Materiál: Drevo - rezivo všetkých druhov, gulatina, rôzne dýhy. Kov - profilové železo, plech, mosadzná a strieborná spájka. Sklo - rúrky, tyčinky.

Pracovné činnosti: Drevo - vykladanie plôch dýhami, sústruženie dreva, rezanie dreva, spájanie závrstkami. Kov - kovanie malých predmetov, zváranie tenkého železa, letovanie, kalenie, brúsenie, rezanie skrutiek a matic závitnicou. Sklo - rezanie, lámanie, obrusovanie, ohýbanie, vyfukovanie trubiek.

Výrobky: rôzne predmety slúžiace pre potrebu žiakov a školy.

Oddelenie V

Zdokonalenie zručností. Prispôsobenie práce i výrobkov potrebám praktických prírodovedeckých cvičení. Kombinácie prác s rôznymi materiálmi a technikami. Kolektívne úlohy.

Stroje a nástroje: sústruh na kov, cirkulárka, niklovací prístroj.

Materiál: drevo, sklo, kov a pod.

Výkony: práce so sústruhom na drevo, na kov, s cirkulárkou a s ostatnými nástrojmi.

Výrobky: zložitejšie predmety slúžiace pre potrebu žiakov a školy.

B

Na nižšom stupni (tr. I až IV) sa vytvorili tri oddelenia, na vyššom stupni (tr. V až VIII, resp. VII) jedno oddelenie.

Úlohy I. až IV. oddelenia sa vhodne rozdelia medzi tri oddelenia.

Úlohy v V. oddelení zostávajú.

C

Na nižšom stupni (tr. I až IV) sa vytvorili dve oddelenia, na vyššom stupni (tr. V až VIII, resp. VII) jedno oddelenie.

Oddelenie I (úlohy oddelenia I a II).

Oddelenie II (úlohy oddelenia III a IV).

Oddelenie III (úlohy oddelenia V).

D

Na nižšom stupni (tr. I až IV) sa vytvorilo jedno oddelenie, na vyššom stupni (tr. V až VIII, resp. VII) jedno oddelenie.

Oddelenie I (úlohy oddelenia I a II).

Oddelenie II (úlohy oddelenia III a IV, pričom pokročilejších žiakov možno zamestnať zložitejšími úlohami, ktoré sú uvedené v piatom oddelení.

E

Vytvorilo sa jedno oddelenie (úlohy možno vybrať z celej látky podľa vyspelosti, zručnosti a záujmu žiakov).

Poznámka: pracovné činnosti, výrobky a celkový postup práce je upravovateľný a meniteľný podľa zariadenia a možností dielne, ako i podľa individuálnych záujmov a sklonov žiakov.

5. Metodické poznámky k obsahu ručných prác výchovných a k ich výučbe.

Po technickej stránke hlavnou úlohou ručných prác výchovných bolo naučiť žiakov ekonomicky používať najbežnejšie remeselné nástroje a zariadenia (ich správne uchopenie, postoj, rytmická činnosť, neznehodnocovať výrobný materiál jeho nesprávnym používaním a pod.)

Po výchovnej stránke sa akcentoval ich význam v tom, že žiak mal možnosť na vlastné oči vidieť výsledky svojej práce a aktívnou činnosťou sa podieľať na zrode výrobku.

Ručné práce výchovné prispievali k formovaniu pozitívnych vlastností osobností, ako je: presnosť, čistota, svedomitosť, vytrvalosť, trpezlivosť, spoliehanie sa na vlastné sily, skromnosť; zmysel pre kolektívnu prácu.

V metodických pokynoch k výučbe ručných prác výchovných sa zdôrazňovala postupnosť, ktorá sa prejavovala napr. v používaní nástrojov - od najjednoduchších, pri ktorých netreba vynaložiť veľkú telesnú energiu (nižší stupeň), postupným používaním nástrojov sa používanie telesnej sily stupňuje (stredný stupeň), na vyššom stupni žiak využíva získané zručnosti v používaní všetkých nástrojov a pomôcok na samostatné práce; až nakoniec sa žiaci cvičia v prácach na strojoch. Primeranosť sa viaže na vekový stupeň a na fyzickú vyspelosť žiakov v spojení s nástrojom (napr.

hoblik, nebožiec atď.), cez používanie zložitejších nástrojov, v ktorých sa využíva prvok mechanickej transmisie (napr. kolovrátk - až po použitie strojov hnaných elektrickou energiou: napr. cirkulárka, elektrická vrtačka atď.). Podobná postupnosť sa zachováva aj pri používaní pracovného materiálu (od používania papiera, cez opracované drevo, neopracované drevo, použitie drôtu, neskôr plechu a nakoniec použitie profilového železa atď.).

Mení sa i postavenie učiteľa v závislosti od ročníkov, od druhov vykonávaných prác a od pracovných námetov. V nižších ročníkoch, resp. na nižšom stupni učiteľ určuje predmet práce, technológiu výroby a všetci žiaci pracujú na rovnakom výrobku; na vyššom stupni, resp. vo vyšších ročníkoch ustupuje osoba učiteľa stále viac do pozadia. Učiteľ sa stáva skôr radcom a správcom dielne a žiaci sa učia navzájom - vzájomná pomoc, vyspelejší žiak radí a pomáha začiatočníkovi, menej zručnému atď.).

V metodických pokynoch sa zdôrazňuje, aby sa práce robili z rôznych odborných oblastí a z rôzneho materiálu. Žiaci sa teda nemajú jeden rok venovať prácam z papiera, druhý rok z dreva, tretí rok z kovu atď. Tento prístup k vyučovaniu by ručným prácam výchovným dával charakter remeselných kurzov.

Výroba predmetov bola orientovaná na výrobu účelových výrobkov a výrobkov slúžiacich dennej potrebe - či už pre žiakov alebo pre potreby školy.

6. Analyticky - syntetický komentár k výučbe ručných prác výchovných zo súčasného pohľadu.

Predložený príspevok obsahuje popis toho, čo sa vyučovalo na strednej škole pred viac ako 50-timi rokmi v predmete ručné práce výchovné. Zdôrazňujem, že tento predmet na uvedenom type škôl bol nepovinný, ale existoval. Bol zaradený v zozname učebných predmetov a boli stanovené jeho učebné osnovy. Môžeme povedať, že stredná škola, v ktorej sa tento predmet vyučoval, bola elitným výchovným a vzdelávacím zariadením. Z neho sa grupovali budúci absolventi vysokých škôl, resp. stredné riadiace kádre vo výrobe, v službách, v obchode, v riadiacej sfére, v centrálnych úradoch atď.

Úroveň techniky a technológie bola poznačená stupňom vtedajšieho poznania.

Iná bola aj spoločenská klíma.

Toto všetko vplývalo na postavenie a na obsah ručných prác výchovných v sledovanom období a ovplyvňovalo ho.

Napriek tomu môžeme vyjadriť niektoré myšlienky (či už analytickej alebo syntetickej povahy), ktoré odražajú výučbu konkrétneho predmetu v konfrontácii s dneškom. Konfrontovať súčasnosť s minulosťou v sledovanej problematike môžeme na pozadí približnej ekvivalentnosti a tou je existencia predmetu pracovné vyučovanie, ktorý sa v súčasnosti vyučuje na druhom stupni v ročníkoch 5 až 8. To približne zodpovedá vekovej úrovni žiakov nižšieho stupňa stredných škôl v čase konca prvej Československej republiky a v nadväznosti na triedy V až VIII, ktoré predstavovali vyšší stupeň stredných škôl, sa nám javí účelnou komparácia I. až IV. triedy súčasného gymnázia, na ktorom sa vyučuje odborná príprava.

V súčasnosti je pracovné vyučovanie na druhom stupni základnej školy povinným predmetom, ktorý integruje obsah základných výrobných odvetví - poľnohospodárstvo a priemysel, ako i obsah viažuci sa na problematiku osobnej obslužnosti, ďalej výchovy a starostlivosti o dieťa. Ide o obsahový okruh pestovateľskej práce, práce v dielnach, základy výživy a starostlivosti o dieťa, ako i základy šitia. Základy výživy, šitia a starostlivosti o dieťa sa označujú ako špecifická príprava dievčat. Z porovnania konštatujeme, že skladba obsahu predmetu pracovné vyučovanie je širšie koncipovaná, ako boli ručné práce výchovné. Neznamená to však, že by tento obsah pracovného vyučovania nebol premietnutý i do učebných plánov a do učebných osnov z rokov 1932 až 1939.

Učebné plány nižšieho stupňa stredných škôl v rokoch 1932 až 1939 predmet ručné práce výchovné zaradili do skupiny nepovinných predmetov, pričom nepovinným predmetom boli tiež "domáce nauky", ktoré obsahovali časť predmetu pracovné vyučovanie v okruhu špecifickej prípravy dievčat. Časť obsahu predmetu, ktorý sa vyučoval ako ručné práce výchovné na vyššom stupni stredných škôl, sa premietol do obsahu predmetu odborná príprava na gymnáziach, ktorý bol povinným výberovým predmetom. Výber mohol byť napr. v školskom roku 1987 až 1988 z týchto zameraní: ložisková geológia, baníctvo, hutníctvo, elektrotechnika, technická chémia, sta-

vebníctvo, programovanie, poľnohospodárstvo, ekonomika a organizácia, kultúrno-výchovná práca.⁴ Ukončenie štúdia na úrovni maturitnej skúšky z vybratého zamerania umožnilo získať odbornú kvalifikáciu na úrovni V. platovej tarifnej triedy.

Porovnanie postavenia ručných prác výchovných s pracovným vyučovaním, resp. s odbornou prípravou v učebnom pláne nám poskytuje informáciu o nepovinnnej a o povinnej, resp. o povinne voliteľnej návšteve predmetu.

Obsah výučby ručných prác výrobných bol poznačený charakterom remeselnej výroby, zameranej na výrobky z dreva, kovu, skla a papiera. Neobsahuje to, čo v tomto smere priniesol búrlivý rozvoj techniky, napr. používanie plastických hmôt. Obsah výučby ručných prác výchovných nebol zameraný na získanie príslušných teoretických vedomostí.

V učebných osnovách výučby ručných prác výchovných môžeme pozitívne hodnotiť ich metodické rozpracovanie, ktoré sa prejavovalo najmä v rešpektovaní zásady primeranosti, vedeckosti, v zameranosti na rozvoj samostatnosti, tvorivosti a charakterových vlastností osobnosti.

Z výučby ručných prác výchovných je akceptovateľné pre súčasnosť postavenie učiteľa pri výučbe predmetu, ktorý sa z pozície direktívneho usmerňovateľa dostáva do polohy poradcu.

Úspech výučby predmetu ručné práce výchovné (podobne ako pracovného vyučovania a odbornej prípravy) je podmienený jeho primeranou materiálno-technickou základňou. Táto (základňa tak ako je to dnes) i v minulosti spravidla nebola na požadovanej úrovni.

Významným myšlienkovým odkazom výučby ročných prác výchovných je ich zameranosť na úžitkové využitie výrobkov - či už pre osobnú spotrebu alebo na pomoc škole. Táto zameranosť motivačne vplyva na žiakov a zvyšuje ich záujem o predmet.

7. Záver

Motívom na napísanie tejto štúdie bola absencia takých prác, ktoré by analyzovali realizáciu pracovnej výchovy na strednom stupni vzdelávania na konci existencie prvej republiky (roky 1932 až 1939), ktorá sa realizovala najmä prostredníctvom predme-

tu ručné práce výchovné. Taktiež ma k tomu viedla snaha o zhodnotenie časti nášho pedagogického dedičstva, s cieľom hľadať v ňom podnety na ďalšiu výchovnú a vzdelávaciu prácu.

V roku 1932 Ministerstvo školstva a národnej osvety schválilo učebný plán stredných škôl, neskôr publikovalo a realizovalo aj učebné osnovy pre predmet ručné práce výchovné.

V ručných prácach výchovných (v dvoch hodinách týždenne) sa žiaci zameriavali na tvorbu výrobkov z papiera, dreva, kovu, skla. Osvojovali si základy odborných povolani - stolár, klampiar, zámočnik, knihviazač atď. Získavali zručnosť v práci s jednoduchými náradiami: hoblik, pilka, nožnice, dláto, atď.), so zariadeniami a strojmi (cirkulárka, vrtačka, sústruh atď.).

Ručné práce výchovné napriek tomu, že boli nepovinným predmetom, mali svoje výchovné a vzdelávacie opodstatnenie. Predstavovali predmet, ktorý umožňoval najmä rozumovú výchovu doplniť a vyvažovať obsahom sveta výroby a výrobnej praxe. Umožňoval pestovať a prehľbovať príslušné morálne a vôľové vlastnosti.

Tento predmet sa so zmeneným názvom a s upraveným obsahom i po roku 1945 preniesol do našich školských dokumentov a do učebnej praxe ako ručné práce, základy výroby, pracovné vyučovanie, základy výroby a odbornej prípravy, odborná príprava.

Poznámky

¹Pedagogická encyklopédia Slovenska. Bratislava, Veda 1985, s. 204-205.

²Návrh učebních osnov pro středni školy. Praha, Státní nakladatelství 1933, 364 s.

³Návrh učebních osnov pro středni školy. Praha, Státní nakladatelství 1933, s. 17.

⁴Brodňan, I.: Prehľbovanie a skvalitňovanie úrovne odbornej prípravy na gymnáziu, Výroba a škola, roč. 33, 1988, č. 3, s. 99-101.

Educational handiwork
at high schools at the end of the First Republic
Milan Gnoth

S u m m a r y

The paper considers historical analysis of the content of subject "educational handiwork", its sense and status in the educational plan approved by the Ministry of Education and National Enlightenment of May 4, 1933, No 55 475 - II. It was a non-obligatory subject, taught 2 hours weekly at high schools in the years 1932-1939. from the point of view of informative function, the task of this subject was to teach pupils to master most common workmanship tools, equipment and machines (hammer, saw, plane, (press)screw, pincers, drill, spinningwheel, auger, puncher, screw-driver, chisel, rasp, solder, scroll, lathe, circular, etc.) in work with the most common materials in order to manufacture household products. Workmanship orientation of educational handiwork enabled to acquire some workmanship skills - carpenter, plumber, locksmith, smith, bookbinder, etc. From the formal point of view, educational handiwork should have contributed to forming of ethical features as conscientiousness, accuracy, persistence, cleanliness, patience, fortitude, relying on one's own forces, sense for collective work, industriousness, etc.

Erzieherische manuelle Arbeiten an den Mittelschulen gegen das
Ende der I. Republik
Milan Gnoth

R e s ü m e e

Der Beitrag ist auf eine historische Analyse des Inhalts des Unterrichtsgegenstandes "erzieherische manuelle Arbeiten", seiner Bedeutung und Stellung im vom Ministerium für Schulwesen und Volksbildung vom 4.Mai 1933, Nr.55 475 - II gebilligten Lehrplan ausgerichtet. Dieser Gegenstand wurde in einem Umfang von 2 Stunden wöchentlich in den Jahren 1932-1939 an den Mittelschulen als nichtobligatorisches Lehrfach unterrichtet. Vom Gesichtspunkt der informativen Funktion war es die Aufgabe des Gegenstandes den Schülern die Handhabung der geläufigsten Handwerkszeuge, -einrichtungen und -maschinen (Hammer, Säge, Hobel, Schraubstock, Zange, Bohrer, Bohrmaschine, Bohrwinde, Handbohrer, Lochwerkzeug, Schraubenschlüssel, Stemmeisen, Feile, Lötlampe, Schneidkluppe, Drehmaschine, Kreissäge) für die Bearbeitung der geläufigsten Materialien für die Erzeugung von Nutzgegenständen beizubringen.

Die handwerkliche Ausrichtung der "erzieherischen manuellen Arbeiten" ermöglichte eine Aneignung der Grundlagen einiger Handwerke - des Tischler-, Klempter-, Schlosser-, Schmied-, Buchbindehandwerks usw. Von der formativen Seite sollten die "erzieherischen manuellen Arbeiten" zu der Formierung der ethischen Eigenschaften der Persönlichkeit wie die Gewissenhaftigkeit, Genauigkeit, Ausdauer, Reinlichkeit, Geduld, Zielbewußtsein, Vertrauen auf die eigenen Kräfte, Sinn für kollektive Arbeit, Arbeitssamkeit usw. beitragen.

Ручной труд как средство воспитания в средних школах в период
конца I-ой Республики

Милан Гнот

Р е з ю м е

Статья направлена на исторический анализ содержания преподавания предмета ручной труд как средство воспитания, его значения и места в учебном плане, утвержденном Министерством образования и народного просвещения 4 мая 1933 г., № 55 475-II. Данный предмет изучался в средних школах в объеме 2 часов в неделю факультативно в 1932 - 1939 гг. С точки зрения информативной функции целью вышеназванного предмета ставилась задача научить учеников умению пользоваться простейшими ремесленными инструментами, оборудованием и станками (молоток, пила, рубанок, тиски, клещи, сверло, сверлильный станок, коловорот, ручной бурав, пробойник, отвертка, долото, рашпиль, паяльник, метчик, токарный станок, циркулярная пила и т. д.); для обработки самых обычных материалов в целях производства предметов обихода. Ремесленническая направленность "воспитательных ручных работ" создавала возможности для освоения учащимися основ отдельных ремесел, таких как столярное дело, работа жестянщика, слесарное дело, кузнечное ремесло, переплетное дело и т. д. С точки зрения формирования личности ручной труд служил цели воспитания у учащихся нравственных качеств личности, таких как добросовестность, аккуратность, настойчивость, чистоплотность, терпение, целеустремленность, способность полагаться на собственные силы, коллективизм в труде, трудолюбие и т. п.

